ANTISEMITISM. Om några hade stått upp för det judiska folket år 1938 kunde historien ha tagit en annan vändning. Även idag är det här en viktig uppgift för kristna, säger Tomas Sandell. Han menar att hoten mot judarnas liv inte enbart finns på de politiska ytterkanterna.

Står upp för judarna

TEXT: **EMELIE WIKBLAD**

Den 19 augusti 1938 lade ett fartyg till i Helsingfors. Ombord fanns 53 judiska flyktingar som flytt från Österrike efter Anschluss. Endast en av dem, en höggravid kvinna, fick stiga iland och föda sitt barn. Sedan fördes hon och barnet tillbaka till båten. Den 20 augusti fick fartyget vända tillbaka till Tyskland.

– Det är ett känsligt kapitel, säger **Tomas Sandell**, som är tidigare lobbyist i Bryssel och grundare av organisationen European Coalition for Israel (ECI).

Att Finland i tiden krigade på Nazitysklands sida är ett besvärligt stycke i vårt lands historia. Det tog 58 år för Finlands regering att be om förlåtelse för de åtta österrikiska judar som i november 1942 utvisades från Finland. Sju av dem dog i koncentrationslägren, en överlevde.

Även om situationen för judarna i Finland var bättre än i andra länder som hade nära samröre med Nazityskland, tycker Sandell det är viktigt att tala om, forska i och bearbeta händelser som de här.

– Det försvagar inte demokratin att belysa också mörka sidor i ett lands historia.

Flyktingarna som ingen ville ta emot

När fartyget med de 53 judarna vände tillbaka, vad visste man då i Finland egentligen om läget i Tyskland? Källor från regeringsprotokoll till tidningsinsändare och upprop visar att det fanns en stark opinion för att låta judarna stanna.

– Man visste vad som väntade i Tyskland, säger Sandell. Man kan inte säga ”det här var före Kristallnatten, ingen visste vad som hände” – man visste mycket väl.

För att ge bakgrund går Tomas Sandell en månad tillbaka i tiden, till juli 1938. Då ordnades en internationell flyktingkonferens i Évian i Frankrike. Syftet var att diskutera flyktingkvoter eller andra lösningar för de judar och andra som av politiska skäl behövde utvandra från Tyskland och Österrike.

– Konferensen blev en total katastrof. Slutresultatet blev att inget land, förutom Dominikanska republiken, var berett att ta emot de judiska flyktingarna.

Konferensen har senare beskrivits som att Hitler då fick grönt ljus för att genomföra folkmordet på judarna.

– Tänk att det fanns ett så svagt intresse från europeiskt håll att agera. Man tycker att det där skulle ha varit en självklar fråga som skulle engagera till exempel kristna.

I stället är mötesprotokollet fullt av ursäkter.

– Kanadas representant säger att deras land inte är tillräckligt stort för att ta in judiska flyktingar, Australiens säger att de inte har något problem med antisemitism och inte heller vill importera det.

En månad senare agerade Finlands regering i enlighet med hur det internationella samfundet förhållit sig till flyktingfrågan, stängde dörren för flyktingarna och skrev under deras dödsdom.

– Det visar att man kan följa ”folkrätten” och göra horribla misstag. Så när man idag hänvisar till folkrätten och internationella konventioner visar historien att man kan ta fullständigt fel, säger Sandell.

Åttio år efter händelsen arrangerade ECI, tillsammans med den judiska församlingen och riksdagens Israel-vängrupp, en minnesstund för att komma ihåg de avvisade flyktingarna.

Tomas Sandell anser att det minsta dagens regering kan gör är att se till att händelsen kan utredas – vad hände med de 53 och det barn som föddes i Finland 19 augusti 1938?

– Det vi önskar nu är helt enkelt att den här frågan kan bli en del av Finlands historieskrivning.

> **”Det visar att man kan följa ”folkrätten” och göra horribla misstag. Så när man idag hänvisar till folkrätten och internationella konventioner visar historien att man kan ta fullständigt fel.”**
> Tomas Sandell

1938 och 2018

Tankarna går lätt till dagens flyktingsituation. Men Sandell är försiktig med att dra för stora paralleller.

– Det finns likheter, men det finns också väldigt stora olikheter. Poängen här är inte att använda det som ett slagträ i flyktingdebatten. Men det är klart att det finns beröringspunkter: man säger att det blir dyrt, att de är främmande element, och så vidare.

Han lyfter fram några olikheter som gjorde situationen 1938 mycket annorlunda. Då fanns ett konkret hot i form av en statsledare som ville utrota en befolkningsgrupp. Flyktingarnas livssituation var annorlunda. Av judarna var inga ekonomiska flyktingar utan många var väletablerade läkare, akademiker och affärsmän.

Efter andra världskriget skapades flyktingkonventioner. Ett system som, hade det funnits år 1938, skulle ha garanterat de judiska flyktingarna asylrätt i Finland.

Om bara några hade stått upp

Tomas Sandell tror att det egentligen inte krävts så mycket för att historien skulle ha slutat annorlunda.

Han är statsvetare som bodde sju år i Bryssel och jobbade med lobbying, som journalist och konsult.

– Jag märkte med tiden att det inte fanns någon i Bryssel som lyfte de här frågorna. Samtidigt blev antisemitismen ett allt större problem i Europa.

I början av 2000-talet hörde han ett tal av Nobelspristagaren **Elie Wiezel**, som överlevde Förintelsen.

– Han sa att det som gör honom mest besviken idag – när han ser tillbaka på när han stapplade ut ur koncentrationslägret – är inte bara det att antisemitismen är tillbaka på Europas gator. Det är att ingen annan än de judiska organisationerna reagerar.

Wiezel frågade: Var är alla de andra? Den frågan fångar visionen för European Coalition for Israel.

– Det har sagts så här: Hade det funnits ett dussin personer som kunde tala och skriva och väcka opinion, då i juli 1938, så skulle hundratusentals, kanske miljoner, judar vara vid liv idag.

Tomas Sandell tror att det här tankeexperimentet stämmer, att det inte behövs tusentals människor för att få till stånd en förändring. Han är säker på att det år 1938 fanns lösningar som kunde ha räddat liv, även om kriget inte kunde undvikas.

– Kristna var passiva eller fientliga till det judiska folket under en period då utvecklingen kunde ha vänt. Vi menar att det är väldigt viktigt idag att det finns en samlad kraft som vågar stå upp för det judiska folket. En kraft som inte är judisk – vi har en skyldighet som kristna att också försvara deras rättigheter.

ECI har sitt huvudkontor i Bryssel och verksamhet också i New York.

– Vår grundtanke är att de här frågorna inte på något sätt försvunnit eller blivit inaktuella. Vår enda ambition är att när historieböckerna skrivs ska det vara väldigt tydligt att det fanns oppositionella röster som vågade tala ut. Frågan gäller inte ens hur framgångsrika vi är utan framför allt hur trogna vi är uppdraget. Gud belönar trofasthet.

Organisationen finansieras av frivilliga krafter, vanliga människor runt om i Europa. De satsar inte på att bli kända i kristna subkulturer utan att verka där den samhälleliga makten finns.

ECI jobbar även med något de kallar kulturdiplomati. De vill komma bort från tal om tolerans och politiska tvister till att se den judiska kulturen som en tillgång.

Sofistikerad antisemitism

– Antisemitismen började inte den dag när judarna föstes ihop och skickades med boskapsvagnar till Auschwitz. En viktig markering var att man såg nedlåtande på judarna som folk och judarnas kultur.

Därför, menar Sandell, är det farligt att representera Nya testamentet som en ny religion, medan Gamla testamentet får stå för det gamla och barbariska.

– I Europa finns det en stor oro för att judarna igen en gång ska tvingas lämna Europa. Det är en pinsam detalj att samtidigt som den stora migrationen till pågår Europa så är det en etnisk grupp som sett sig tvungen att lämna Europa – och det är judarna.

Även om han ser det som en varningsklocka att nazister idag kan marschera utanför en synagoga, kommer enligt Sandell det främsta hotet ändå inte från den uppmärksammade alternativa högern. Han använder sig av rabbinen **Jonathan Sacks** analogi om antisemitismen som ett virus som muterar.

– Idag är vi väldigt uppmärksamma på en antisemitism som ser likadan ut som för 70–80 år sedan. Därför är jag inte huvudsakligen mest bekymrad över de här krafterna, även om de naturligtvis ger anledning till oro. Antisemitismens logik är alltid att uppträda på ett helt nytt sätt som gör att den kommer förbi det immunförsvaret.

Sandell pekar på skevheten i nyhetsrapporteringen, där tio vilsna personer som håller en nazistisk demonstration blir en världsnyhet. Han räknar upp andra typer av antisemitism: radikal islamism, som i Europa står för 90 procent av våldsbrotten mot judar, alternativ vänster, som i den här frågan liknar ytterhögern.

Det största hotet är mycket svårare att upptäcka: det han kallar sofistikerad antisemitism.

Sandell anser att det är en helt realistisk tanke att det om trettio år är omöjligt att leva som jude i Europa – med motiveringen att judiskt liv inte är kompatibelt med mänskliga rättigheter. Det är ett uttalande som väcker reaktioner. Vad menar han?

Den främsta orsaken är debatten om omskärelse av manliga bebisar – som för judarna är ett tecken lika viktigt som det kristna dopet. Den andra är kosherslakten.

– Här finns starka krafter, också i den politiska mittfåran, som på allvar menar att det här strider mot mänskliga rättigheter och aldrig kan accepteras. Ingen av dessa skulle uppfatta sig som antisemitiska, men i ett scenario där den politiska huvudfåran tar ställning i de här frågorna skulle det bli omöjligt för judar att bo och verka och leva ett religiöst liv i Europa.

TOMAS SANDELL har jobbat som lobbyist och konsult i Bryssel. FOTO: EMELIE WIKBLAD

KULTURDIPLOMATI. ECI ordnade en tashlikh-ceremoni vid FN:s högkvarter i samband med det judiska nyåret. Fr.v. rabbinen Elie Abedie, Gregory Lafitte, Tomas Sandell, Israels FN-ambassadör Danny Danon samt FN:s general-sekreterare Antonio Guterres. FOTO: SHAHAR AZRAN

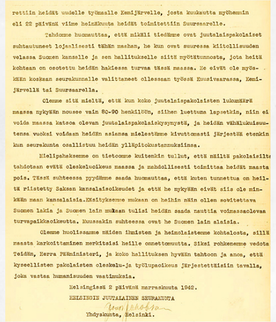

ratsilla heidät uudelle työmaalle Kemijärvelle, joten kuukautta myöhemmin eli 22 päivänä viime helmikuuta heidät tuhoittiin Suoressaralle.

Jahdonne huomattiin, että niistä tiedämme ovat juutalaisperäisiä suhtautuneet lojaalisesti VALKEA meahan, he kun ovat suoraan kiitollisuuden velassa Suomen kansalle je sen hallituksalle siitä myötätuntoista, joka heitä kohtaan on osoitettu heidän hakiessa turvaa tässä maassa. Je eivät ole myöskään koskaan sauraalisuolle valittaneet ollessaan työssä Kuusiosaarella, Kemijärvellä tai Suoressaralla.

Olemme siitä mielitä, että kun koko juutalaisperäisten lukumäärä massa myöskään mousee vain 80-90 henkilötä, siihen luettuna lapsetkin, niin ei voida massa katsoa olevan juutalaisperäisistä syntyneitä, je heidän VÄKILUKUÄnsäänsä, mutkai voidaan heidän asiansa sisäisestimme kiroittamasti järjestää etenkin kun seurakunta osallistuu heidän ylläpitokustannuksiinsa.

Ylläpitokeinne on tietenkin kuitenkin tuliset, että niiltä pakolaisilta tahdotaan evätä oleskeluoikeus massa je sahdullisesti tuhoittaa heidät massta pois. Tässä suhteessa pyydämme sende humanitaa, että koten tunnettua on heiltä riistetty Saksan kansalaisuuksmuut je että he ovatkin siten ole sinkkkin saan kansalaisia.Ehtiykseeme mukaan on heihin nähn ollen sovitettava Suomen laki je Suomen laki mukaan tulisi heidän saada vastita voimassaoleva turvapaikkaoikeutta. Kuusaakin suhteessa ovat he Suomen laki alaisia.

Olemme huolissamme niiden lähisten je heimolaisteemme kohkeloista, siilä maasta karkoitettiinen neuvistaisi heille omaetsmuutta, jiksi puhkeemme vedota teidän, Herra Pääministeri, je koko hallituksen hyvän tahtoon je anon, että kyseiliisten pakolaisten oleskelu-je työlupaoikeus Järjestettäisiin tavalla, joka vastaa humanisuuden vaatimuksia.

Helsingissä 2 päivänä marraskuuta 1942.

KESKINEN JUUTALAISTEN SEURAKUNTA

Yhdyskunta, Keskinäi.

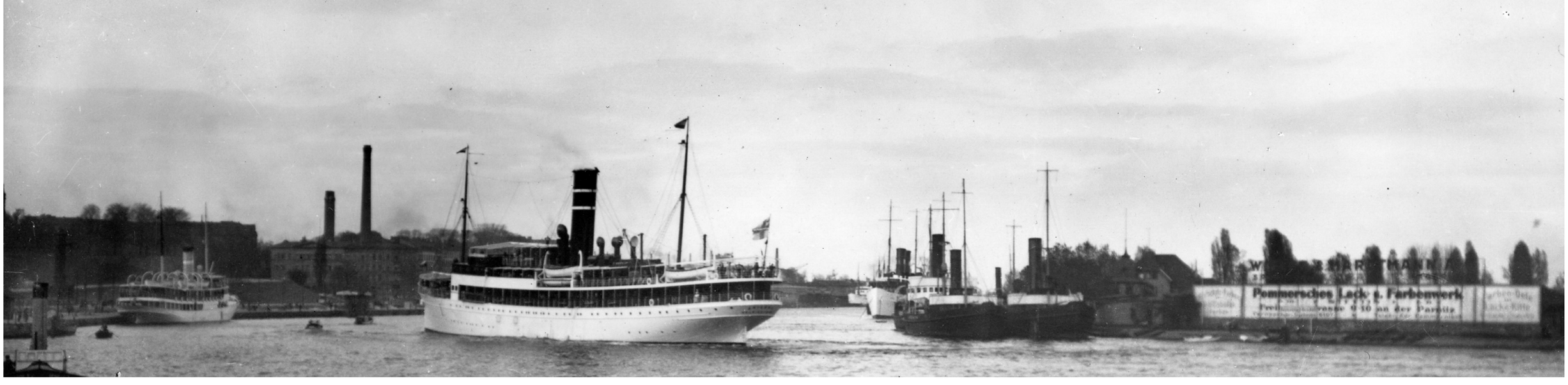

JUDISKA FÖRSAMLINGEN i Helsingfors vädjade till statsminster Johan Ragnell att hindra utvisningen av judiska flyktingar. FOTO: NATIONALARKIVET, FINSKA JUDARNAS ARIKV 264